

KEMAN DİNLETİSİ

Ezgi GÖNLÜM YALÇIN
(Sanatta Yeterlik Tezi)

Eskişehir, 2001

KEMAN DİNLETİSİ

Ezgi GÖNLÜM YALÇIN

SANATTA YETERLİK TEZİ
Müzik Anasanat Dalı
Danışman: Prof.Nazım RZAYEV

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ağustos-2001

SANATTA YETERLİK TEZ ÖZÜ

KEMAN DİNLETİSİ

Ezgi GÖNLÜM YALÇIN

Müzik Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2001

Danışman: Prof.Nazım RZAYEV

Ezgi GÖNLÜM YALÇIN'ın piyano eşlikli keman konserinde seslendireceği eserlerin seçim kriterleri belirli bir estetik anlayışa göre gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada seslendirilen eserlerin bestecileriyle birlikte eserlere ait ansiklopedik bilgiler sunulmaktadır.

ABSTRACT

EXPLANATION OF THE CONCERT PROGRAM

Anadolu University The Institute of Social Sciences

Supervisor: Prof. Nazım RZAYEV

Ezgi GÖNLÜM YALÇIN has a violin-piano duo konzert September 2001. In this work, the criteria to determine the concert program.

Also information about the composers and the works are given.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ezgi GÖNLÜM YALÇIN'ın "Keman Dinletisi" başlıklı tezi 20.../09/ 2001 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Müzik Anasanat Dalında Sanatta Yeterlik tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Nazım RZAYEV

Üye : Prof. Hazar Alapınar

Üye : Prof. Zöhrab Adıyınbrade...

Prof.Dr.Ömer Zühtü ALTAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm

PROGRAM

1. EZGİ GÖNLÜM YALÇIN'IN KONSER PROGRAMI	3
--	---

İkinci Bölüm

BESTECİLER HAKKINDA

1. JOHANN SEBASTIAN BACH (1685-1750)	5
2. FRANCESCO MARIA VERACINI (1690-1768)	8
3. WOLFGANG AMADEUS MOZART (1756-1791)	11
4. SERGEY PROKOFIYEF (1891-1953)	14
5. AHMET ADNAN SAYGUN (1907-1991)	16

Üçüncü Bölüm

ESERLER HAKKINDA

1. J.S.BACH "PARTITA NO: 1 Si Minör BWV 1002"	19
2. F.M.VERACINI "AKADEMİK KONSER SONATLARI" No: 8 Mi Minör Op. 2	21
3. W.A.MOZART "LA MAJÖR KEMAN KONÇERTOSU" K.219	22
4. S. PROKOFIYEF "KEMAN-PİYANO SONATI" Re Majör-Opus 94 a	23
5. A.A. SAYGUN "AĞIR ZEYBEK"	24
KAYNAKÇA	26

GİRİŞ

Bu çalışmada, Ezgi Gönüm Yalçın'ın halka açık olarak gerçekleştireceği piyano eşlikli keman dinletisinin sanatsal bakış açısı, program ve programdaki eserler hakkında ansiklopedik bilgiler sunulmaktadır.

Belli bir sanatsal bakış açısı olan her konserin (dinletinin) hazırlaş aşaması, düşünsel anlamda da belli bir süreç gerektirir. Konser programında çalınacak eserlerin seçimi icracı tarafından kesin olarak belirlenmelidir. Bir eseri ifade etmek, o eserin karakterini, ruhunu, anlamını belirtmek ve dinleyiciye duyurmaktır. İcraçı, yorumlayacağı eserleri seçerken, kendi performansını, müzikal ve estetik anlayışını ve eserlerin kendisine getireceği incelikleri göz önünde bulundurmalıdır.

Klasik müziğin tarihçesine baktığımızda, yüzyıllar boyunca müziğin çeşitli evrelerden geçtiğini ve dönemlere ayrıldığını görürüz. Yaylı çalgıların en önemli bireylerinden biri olan kemanın, solo çalgı olarak kendini göstermesi 16. yüzyılın sonlarına Barok döneme rastlar. O dönemden bu güne kadar gelmiş tüm dönemlerde "keman", teknik ve tınısal kapasitesinin çokluğu nedeniyle solo enstrüman olarak önemini her zaman korur. Keman repertuarının son derece geniş olmasını da müzik tarihindeki yerinin sağlamlığı olarak açıklayabiliriz.

Konser programında, keman repertuarının farklı dönemlerinden örnekler

sunulması düşünölmüştür. Zira eserleri yorumlamada, stilin, karakterin, müzikal seviyenin ve teknik yeterliliğin sergilenmesi ortaya çıkacak olan bütönlüğü nitelemektedir. Yapıtları dönemine uygun tarz ve anlayışta icra etmeli, bestecinin ifade etmek istediğini, icracının yaratıcılığıyla birleştirerek, dinleyici ile paylaşabilmelidir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konserde seslendirilen eserler yer almaktadır. İkinci bölümde eserleri seslendirilen bestecilerin yaşamlarından kesitler sunulmaktadır. Son bölümde, eserler hakkında bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler ansiklopedik olup dinleyicinin eser hakkında kafasındaki soru işaretlerini yok etmeye yönelik olmaktadır.

Birinci Bölüm

PROGRAM

1. EZGİ GÖNLÜM YALÇIN'IN KONSER PROGRAMI

Ezgi Gönlüm Yalçın'ın halka açık olarak gerçekleştireceği konser programı aşağıda verilmiştir. Kendisine piyanoda Ferit Adıgüzelzade eşlik edecektir.

- **Johann Sebastian Bach**

Partita I Si minör

Sarabande

Double

- **Francesco Maria Veracini**

Akademik Sonatlar Mi Minör op.2 No: 8

Ritornello-Largo

Allegro con fuoco

Menuet

Gavotta-Allegro

Giga-Presto

- **Wolfgang Amadeus Mozart**
Keman Konçertosu La Majör K.219
Adagio-Allegro aperto
Adagio
Rondo-Tempo di Menuet

- **Sergey Prokofiyef**
Keman-Piyano Sonatı Re Majör op. 94 a
Moderato
Scherzo-Presto
Andante
Allegro con brio

- **Ahmet Adnan Saygun**
“Demet” Ağır Zeybek-çok ağır.

İkinci Bölüm

BESTECİLER HAKKINDA

1. JOHANN SEBASTIAN BACH (1685-1750)

Yüzyıllar boyunca müzik yetiştirmiş olan Thüriyen’li Bach ailesi içinde “büyük” sıfatıyla anılan besteci Johann Sebastian Bach’tır. Bu sıfat, aile içindeki “büyük” müzikçiyi belirlediği kadar, Bach’ın besteci olarak müzik tarihindeki yerini de vurgular.¹

“Bach’ın yüzlerinden biri geçmişe, öbürü geleceğe dönük bir ayna” diye tanımlanan söz, onun müzik tarihindeki durumunu anlatan uygun bir benzetmedir. O çağa kadar gelişmiş durmuş olan birçok biçimde (örneğin sût biçiminde), bir çok yazı tekniğinde (örneğin fuga tekniğinde), ileriki yüzyıllarda Bach’ı aşan olmamıştır.

Johann Sebastian Bach yenileyici olmaktan çok, bir yerleştircidir. Kendinden önceki ustaların ve kendi çağının ileri gelen bestecilerinin yapıtlarını alçakgönüllülikle incelemiş, kopyalarını çıkartmış, sağlam işçiliğini bu yolla elde

¹Ahmet SAY, *Müzik Tarihi*, Müzik Ansiklopedi Yayınları, Ankara, 2000, s.231.

etmiştir. Kendine özgü bir müziğe de asıl sağlam iççiliğinden yararlanarak varmıştır.²

Johann Sebastian Bach 21 Mart 1685'de Almanya'da Eisenach'da dünyaya gelir. 10 yaşındayken anne ve babasının iki ay içindeki ölümü üzerine 1695'de ağabeyi Johann Christoph'un yanına taşınır. 1700'e kadar orada kalıp orgcu olan ağabeyinden klavyeli çalgılar yorumunu öğrenir. 1703'de Arnstadt'ın Yeni Kilisesi'ne orgcu olur. Daha sonra Weimar'a giderek dokuz yıl kalacağı saray orgculuğu görevine başlar. Bu dönem org için eserler yazdığı verimli bir dönemdir. Prelüd ve fügları, bildik koral ezgiler üstüne yazdığı koral prelüdları, ünlü bir orgcu olan Buxtehde'den esinlenmiştir. 1717'de Prens Leopold'ün hizmetinde Cöthen Sarayı'nda çalışmaya başlar. 1722'ye dek yaşadığı Cöthen yılları Bach'ın en mutlu dönemidir. Keman konçertolarını, İngiliz ve Fransız süitlerini ve Brandenburg konçertolarını, keman ve viyolonsel için yazılmış partitalarını bu dönemde yazar.

1723'de Leipzig'de koro ve müzik yöneticisi olarak St. Thomas Kilisesi'ne atanır. Böylece tüm kentin, müzik yönetmeni, koro öğretmeni ve bestecisi olmuştur. Böylece 300 kadar dinsel kantat çıkar ortaya. Bach ölünceye kadar bu görevde kalacaktır.

1741'de Goldberg Çeşitlemeleriyle anılan 30 çeşitlemeden oluşan en uzun klavsen yapıtını yazar.

²İlhan MIMAROĞLU, **Müzik Tarihi**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1990, s.54.

1745’de Füg sanatını bestelemeye başlayarak yalın bir temanın Füg ve Kanon yöntemleriyle “ayna benzeri” tersten okunarak, çevrilerek, nasıl çeşitlendirilip zenginleşeceğini kanıtlar. Bu çeşitlemeler ölümünden sonra başka besteciler tarafından tamamlanmıştır. Son yapıtı olarak bildiğimiz 1749’daki Si minör Missa, kilise törenlerinde yorumlanmak amacıyla yazılmıştır. Bu Missa’da Ortaçağ ve Rönesans’la kendinden önceki Barok dönemleri özetlemiştir. Belki yaşamının son yıllarında müziği ile kendi yaşam öyküsünün bir özetini yapmıştır.

28 Temmuz 1750 tarihinde 66 yaşında ölür.

Bach’ın hayatında 3 devre olmuştur:³

i. Weimar’da özellikle org, klavsen için yazmıştır.

ii. Cöthen’de oda müziği eserleri, orkestra süitleri, keman konçertoları, keman, viyola, flüt ve viyola da gamba için sonatlarını yazmıştır. Form anlayışını ve yazı tekniğini geliştirmiştir.

iii. Leipzig’deki devresi ise ustalık ve olgunluk çağıdır. 300 kantat, St. Matheus ve St. Johannes passion’ları, si minör missa, İtalyan konçertosu, partitalar bu dönemin ürünleridir. Son eserlerinde çok daha sakin, derin ve güçlü bir yazı stili görülmektedir.⁴

³Evin İLYASOĞLU, **Zaman İçinde Müzik**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s.40.

⁴Hülya TARCAN, **Johann Sebastian Bach**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.37.

Üç yüzyıl boyunca egemen olan dini ve din dışı polifoni, (arpejli ve çarpıcı bileşimler taşıyan bu yatay hatlı sistem) Bach'ın eserleriyle sonuna ulaştı. Bach kendisinden önce varolan biçimleri kusursuzluğun zirvesine çıkardı. İki temalılığın önemini önceden gördü. Bas partisine kişilik ve yapının ilk ögesini oluşturan bir süreklilik kazandı. Sözcüklere renk vermeye ve düşünceyi canlandırmaya çalışırken en güçlü kontrpuanı kullandı. Kanon ve özellikle Füg biçimleri için büyük tutkusu düşüncelerini bütün sözlerden ve somut anlatımlardan sıyırmasını sağladı. Samimi inancı eserlerine kişiliğinin damgasını vurdu.

Johann Sebastian Bach'ı döneminin bestecilerinden ayıran şey, onların aksine halkın beğenisine boyun eğmemesi, çağın gereklerini izlememesi, hoş gitme endişesi taşımaması, tanrıya yönelişindeki derin ve ciddi samimiyet ve felsefesindeki evrensel boyutlardır.⁵

Johann Sebastian Bach'ın yapıtları BWV (Bach Werke-Verzeichnis) numaraları ile derlenmiştir. Tematik ve sistematik bir düzenleme ile toplanan yapıtların listesi Wolfgang Schmieder tarafından 1950'de basılmıştır.⁶

2. FRANCESCO MARIA VERACINI (1690-1768)

İtalyan besteci ve kemancıdır. Veracini, müzisyen ve sanatçı bir aileden

⁵Cavidan SELANİK, **Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni**, Doruk Yayınları, Ankara, 1996, s.96.

⁶İLYASOĞLU, a.g.e., s.42.

gelmektedir. Büyükbabası Floransa'nın ilk kemancısı, amcası Antonio Veracini ise kemancı ve bestecidir. Veracini'nin ilk eğitmeni, birlikte halka konser verdiği amcası Antonio olmuştur. Diğer öğretmenleri G.M.Casini ve asistanı Francesco Feroci'dir. Son hocası olan G.A.Bernabei ile ise 1715'de Güney Almanya'da bulunduğu dönemde çalışmıştır. Zaman zaman ifade edilmesine karşın Corelli ile de çalıştığına dair kesin bir kanıt bulunmamaktadır.

Veracini 1711'de Floransa'dan ayrılmış, 1711'de Venedik S.Marco'da yapılan Christmas kutlamalarında solist olarak çalmış, ancak hiçbir zaman kilise orkestrasının daimi bir üyesi olmamıştır. 1716'da yazdığı 12 solo sonatlık seti Saxonya Prensi Friedrich August'a ithaf etmiştir. 1717'de Floransa'da gerçekleştirdiği diğer bir oratoryo performansından sonra 1722 yılına kadar Saray'ın kadrolu, maaşlı çalışanı konumuna geçmiştir.

1723-33 yılları arasında yazılmış dökümanlar Veracini'yi daha çok dinsel müzik bestecisi ve kemancısı olarak göstermektedir.

Veracini, 1733'de sıkça çalmaya başladığı Londra'ya dönmüştür. Bu dönem içinde Burney "Veracini'nin solo keman çalmadığı hiç bir konser yoktu" diye ifade etmiştir. 1733'den itibaren 20 performans için ilk operası "Adriano In Siria"yı yüksek soylular operasında çalmıştır. 1737'de aynı yerde ikinci operası "La Clemenza di Tito"yu, 1738'de ise üçüncü operası "Partenio"yu seslendirmiştir.

1738-39 sezonunda Londra'da hiç opera sahnelenememesi üzerine Veracini,

Floransa'ya dönmüştür. Charles de Brosses 1739'da dinlediği Veracini'nin kemanı için "soylu, öğretici, kesin doğru ancak biraz ışıltılı ve çekicilikten uzak" ifadelerini kullanmıştır. Burney ise, "onun performansının özelliği arşe tutan eli, arşe hareketleri, arpejleri ve kemanının güçlü berrak tonudur ki bu ton, pek çok kilise ve tiyatro orkestrasında güçlükle duyulmaktadır" demiştir. Tümü Veracini'yi Avrupa'nın ilk kemancısı olarak niteleme konusunda hem fikir olmuşlardır.

1744'de Veracini en güzel sonatlarını yayımlamıştır. Bir müzisyen olarak Veracini'nin müziği, yaratıcılık parıltıları ve cesareti, geleneklere uymayan tarzı, hepsinden öte otoriter mizacının yansımasıyla son derece ihtişamlı ve güçlüdür.

Veracini Floransa'daki son yıllarında bir kere daha kilise müzisyeni olmuştur. 1755'den ölümüne kadar S.Pancrazio kilisesine hizmet vermiş, şef ve kemancı olarak çalışmıştır.

Veracini'nin operaları, genel müzik stili olarak Londra'daki İtalyan meslektaşlarının operalarına benzemekte ancak ariyalardaki dışavurum daha güçlüdür. Op.2 sonatları açık bir şekilde opera ariyalarının etkilerini göstermektedir. Veracini özgün ve bağımsızdır.

Veracini'nin keman kompozisyonları listesi; her birinde 12 tane olan 3 kolleksiyon halinde basılmış 36 sonat, 10 kadar solo konçertodan oluşmaktadır. Veracini safkan bir solist olarak; her zaman, diğer enstrümanların yersiz engeli olmadan, virtüözlüğünü göstermeye istekliydi.

Veracini'nin eserlerinin yarısından fazlasını, vokal çalışmalar, operalar, oratoryolar, kantatlar ve kilise müziğe içerir.

Veracini "18. yy'ın Beethoven'i olmayabilir ama seçtiği enstrümanda karşı konulmaz bir üstaddir.

3. WOLFGANG AMADEUS MOZART (1756-1791)

Çağlar boyu üstünlüğü tartışılmamış eşsiz bir besteci olan Mozart kısacık yaşamına sığdırdığı 600'den fazla yapıtla insanlığa kocaman bir hazine sunmuştur. Nüktesi, çocuksu coşkusu, yalınlığı, hemen dinleyiciyi kavrayıveren tılsımı ve tüm çocuksuluğunun ardındaki derin düşüncesi, onu nice besteciden ayrıcalıklı kılar.⁷

Wolfgang Amadeus Mozart 27 Ocak 1756'da Salzburg'da doğmuştur. Henüz 3 yaşındayken, ablası Marie Anna'nın klavsen derslerine ilgi gösterince babası ona müzik dersleri vermeye başlamış, 15 ay gibi kısa bir sürede iyi bir klavsen çalgıcısı olmuştur. Salzburg'da saray besteciliğine atanan değerli bir kemancı ve besteci olan babası Leopold Mozart, iki çocuğuyla birlikte konser gezisine çıkmaya karar vermiş ve 1763-1766 yılları arasında bu isteğini gerçekleştirmiştir. Sonraki konser gezisi 1768 yılında olmuştur. Wolfgang Amadeus Mozart Viyana'da hafif operası Bastien ve Bastienne'yi yazarak ilk sahnelenişi sırasında orkestrayı yönetmiştir.

⁷İLYASOĞLU, a.g.e., s.61.

Leopold Mozart'ın çocuklarının şaşırtıcı yeteneklerini sergilemek için düzenlediği konser gezileri birbiri ardına devam ederken, Wolfgang dönemin belli başlı müzisyenleriyle tanıştırlarak besteciliğini ve yorumculuğunu geliştirmiştir.

25 yaşına geldiğinde Mozart'ın önünde on yıl sonra noktalanacak yeni bir dönem açılmış oluyordu: Viyana dönemi. Artık bundan böyle, birikimleri ve bilgisiyle özgürce yaratabilecek "bağımsız bir müzikçi olarak yaşamını sürdürebilecekti.

Geçimini klavsen ve bestecilik derslerini vererek sağlamaya çalışan Mozart sürekli yeni yapıtlar yazıyordu.

1791'de Tifüs hastalığından öldüğü sanılan Mozart'ın üzerinde çalıştığı son yapıt Requiem'dir ve ölümünden önce tamamlayamamıştır.

Mozart kendi kişiliğini ve yaşadığı dönemin kültürünü müziğine yansıtmıştır. İlk bakışta biçimsel yönden yalın, basit, saydam görünüşüyle kolay sanılan müziği, aslında son derece derin olağanüstü sanatsal değerler içerir. Yaratıcılık yönünden hiç sıkıntı çekmemiştir. Son derece bağımsız eserler yaratmıştır, en önemli özelliği eserlerini kafasında bitirmiş olması ve daha sonra kağıda dökmesidir.

Mozart, her sanatçıda az ya da çok gelişmiş bir romantik eğilim görülebilirse de “romantik” teriminin sakınarak uygulanması gereken pek az sanatçıdan biridir. Buna karşın Mozart Haydn’dan daha da öncelikle “klasik” kavramının simgesi olmuştur.

Mozart’ın eserlerini tek tek saymak olanaksızdır. Operalarının yanında, çok sayıda senfoni, oda müziği eserleri, konçertolar bulunmaktadır. Onun müziğindeki hızla değişen ruh hallerinin ifadesinde kullanılan melodik, armonik, ritmsel, hatta kontrpuansal buluşların, orkestrasyondaki yeniliklerin, operalarındaki artikülasyon başarısının insan beyninde ayrıntılarıyla tasarlanması, ancak yüzyıllardan sonra gelebilecek bir “üstün yetenek”in ürünleri olmakla açıklanabilir.

Mozart konçerto formunu tarihsel önem kazanacak kadar geliştirmiş, özellikle konçertolarının orkestral değişimini zenginleştirerek işlemiş ve orkestranın etkinliğine egemen olmuştur.

Mozart bestelediği 600’ü aşkın yapıta opus sayısı vermemiştir. Günümüzde KV harfleriyle gösterilen sayı Ludwig Köchel’in (Mozart’ın Tüm Yapıtlarının Kronolojik-Tematik Listesi) başlığını taşıyan sıralamasıyla Alfred Einstein tarafından 1937’de ve 1947’de yeniden gözden geçirilişiyle verilmiş sayılardır.

4. SERGEY PROKOFIYEF (1891-1953)

20. yüzyılın Rus müziğinin verimli bestecisi ve piyanisti Prokofiyef, kariyerine henüz bir öğrenci iken başlamış, Rus Romantik geleneklerine güçlü bir yatırım yapmıştır. Her ne kadar bu gelenekleri irite ve karikatürize etme noktasına itti ise de yeni yüzyılın ikinci on yılında modernizm örnekleri vermiş lirik ve dramatik yapıtlarıyla çağımızın güçlü bir müzikçisidir. Ekim Devriminden sonra ülkesini terk etmiştir, ancak 20 yıl sonra ülkesine dönen tek bestecide O'dur. Yeni Klasik Akım ile birleşen gelenekselciliği, O'nun Sovyet kültüründe önemli bir rol üstlenmesini mümkün kılmıştır.

Bestecinin ilk dönem yapıtları 1917 Devrimine hazırlanan ülkenin koşullarını yansıtırcaasına kişisellikten uzak, yaldızsız ve dobradır. Baleleri, Eisenstein'in filmleri için müzikleri, piyano konçertoları ve senfonileriyle 20. yüzyılın ilk yarısını ikinci yarısına bağlayan köprü bestecilerinden biridir.

Sergey Sergeyeviç Prokofiyef 11 Nisan 1891'de Ukrayna'da dünyaya gelir. Dört yaşında annesiyle piyano çalmaya başlar ve ilk bestesini beş, ilk operasını dokuz yaşında yazar. Ciddi müzik derslerine 1902 yılında Gliere ile başlar. On üç yaşında St. Petersburg Konservatuarına girer. Liyadof, Rimski-Korsakof, Çerepnin ile çalışır. Köklü bir eğitimden sonra Rubinstein ödülünü kazanarak 1914'de mezun olur. Öğrenciliği sırasında Myaskovski ve Asafyef ile dostluğu ona derin bilgiler kazandırır.

Aynı yıl Rusya, Ekim Devriminin hazırlığı, şoku ve fırtınası içindedir. Mezun olduğu yıl İngiltere'ye gider. Bu arada hem kendi yapıtlarını yönetmekte hem de piyano konçertolarını çalmakta ve Avrupa turneleri yapmaktadır. 1923'e kadar Amerika'da kalır ve en başarılı yapıtlarından ikisinin; Üçüncü Piyano Konçertosu ve Üç Portakalın Aşkı operasının ilk seslendirilişini burada yapar.

Besteci 1923'den sonra Paris'e yerleşir ve verimli bir dönemine girer. Aynı dönemde baleleri ve operalarıyla ün kazanır. 1936'da Rusya'ya geri döner. Artık müzik dili olgunlaşmıştır ve Sovyetler Birliği'nin desteklediği bir sanatçı olarak geniş halk kitlelerine seslenmeye hazırdır. Romeo Jüliyet balesi ve Beşinci Senfoni gibi büyük çapta yapıtlarını üretir. Ancak ortam çok gergindir, 1948'de Sovyet yetkilileri, dönemin diğer önde gelen bestecileri gibi Prokofiyef'in müziğini de itici ve ideoloji açısından utanç verici bulurlar ve çalınmasını yasaklarlar. Müziğinin yeniden çalınmasına 1959'a dek resmi makamlarca izin verilmez. Besteci son yıllarını hastalık ve düş kırıklığı içinde geçirir. 5 Mart 1953'de, Stalin ile aynı gün, beyin kanamasından ölür.

Prokofiyef'in sanatındaki ince alay, Stravinski'ninkine çok benzer. Yapıtlarında kara mizahın iğneleyici öğelerinden aşırı romantizme kadar geniş bir yelpaze izlenebilir. "Klasik Senfoni"si neo-klasizmi başlatan ilk yapıt olarak değerlendirmiştir. Besteci olarak dinleyicilerin eğilimlerine önem vermemiştir. Prokofiyef de olağan olan, Stravinsky'de ve önceki Rus bestecilerde de rastlanan

değişik ritm ve ölçülerin karmaşık olarak birbirleri üzerine gelmeleri yoktur. Melodiler basittir, gerçekten sadedir, bunun yanı sıra armoniler bağımsız katmanlar içinde hareket ederler ve biri diğeri ile yer değiştirir. Böylece çok sesli bir etki yaratılmaktadır. Bu görülmemiş karışık duygular-agresif bir yapı ve bir tarafta uygunsuzluklar topluluğu diğerk tarafta karışık olmayan biçimsel yapı, açık melodiler ve basit ritimler ve çeşitlenen armoniler-Prokofiyef'in karakteristik bir özelliğidir.

Besteciliğinin son dönemlerinde ilkel sayılabilecek bir yalınlığa yönelen Prokofiyef, son piyano yapıtları ve şarkılarında bir ölçüde lirik öğeler kullanmıştır. Müzik alanındaki kübist olarak tanımlanabilir. Tematik gereçleri genellikle dört köşelidir ve açık bir biçimde ifade edilir. Dili kuru ve zordur. Dokusu ise nettir. Simetrik ve köşeli form anlayışına yönelmiştir. Eserlerinin bazı bölümlerindeki gevşemeyen ve sürüp giden ritmik hareketlilik, fiziksel bir enerji izlenimi uyandırırken, bunlar bestecinin amacındaki kararlılığı da vurgulamaktadır.

5. AHMET ADNAN SAYGUN (1907-1991)

“Türk Beşleri” olarak adlandırılan bestecilerimiz, cumhuriyetimizin müzik alanındaki ilk temsilcileridir. Adnan Saygun, bu kapsamda Atatürk'ün müzik planında gerçekleştirdiği atılımların bir simgesidir. Çünkü o sadece bir besteci değil, değerli bir düşün adamı, etnomüzikolog ve kompozisyon öğretmenidir.⁸

⁸Ahmet SAY, *Türkiye'nin Müzik Atlası*, Borusan Yayınları, İstanbul, 1999, s.64.

Matematik öğretmeni Celal Bey'in oğlu olan Saygun ilk müzik derslerini İsmail Zühtü'den almış 13 yaşında İtalyan bir müzikçi olan ve İzmir'de yaşayan Rosati'nin öğrencisi olmuştur. 1922'de ise dönemin ünlü müzikçisi Macar Tevfik Bey ile çalışmış armoni ve kontrpuan bilgisini geliştirmiştir.

Saygun 1924-1928 tarihleri arasında çeşitli okullarda müzik öğretmenliği yapmış, 1928'de devlet sınavını kazanarak Paris'e gitmiştir. Önce Madama Eugene Borrel'in armoni ve kontrpuan derslerini izlemiş; sonra Vincent d Indy ile kompozisyon, Paul le Flem ile kontrpuan, Monsieur Borrel ile füg ve armoni, Amedee Gastoue ile Gregoryan müziği çalışmıştır.

1931'de yurda dönen bestecimiz, Ankara'da Muallim mektebine kontrpuan öğretmenliğine getirilmiş ve bu dönemde besteler yazmaya başlamıştır.

1934'de bir yıl kadar Riyaset-i Cumhuriyet Orkestrasını yönetmiş daha sonra İstanbul'a giderek Belediye Konservatuarında öğretmenliğe başlamıştır.

Saygun'un yaşamındaki önemli dönemeçlerden biri, 1936'da Bela Bartok'un Türkiye'ye gelmesini sağlaması ve onun ülkemizde kısa süreli kalışında gerçekleştirdikleri verimli işbirliğinin sonuçlarıdır. Anadolu'daki inceleme ve yoğun derleme çalışmaları Saygun'un ele aldığı konulardaki bilgince tavrında doğru yankılarını buldu. Bu dönemde Karadeniz oyun havalarını notaya aktardı.

1940'da Ses ve Tel Birliğini kuran Saygun, düzenlediği konserlerle evrensel müzik örneklerinin tanınmasına katkıda bulundu.

1946'da Ankara Devlet Konservatuarı kompozisyon ve modal müzik öğretmenliğine getirildi. 1960-65 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu yesi, 1972-78 yıllarında TRT Yönetim Kurulu yesi olarak görev yapan Saygun, son olarak İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuarında kompozisyon ve etnomüzikoloji dersleri vermekteydi.⁹

Saygun'un ülke sınırları dışında adını duyurmasını sağlayan olay, 1947'de Paris'in Pleyel Salonunda Lamoureux orkestrası tarafından "Yunus Emre Orotoryosu'nun seslendirilmesidir.

Saygun yurtiçi ve yurtdışında birçok ödül almıştır. Opus numarası verdiği yapıtlarının sayısı 70'i geçmiştir.

1931 yılından başlayarak etnomüzikoloji alanında bir çok inceleme yapmış; mod-öncesi ve mod-içi müzikler üzerine yaptığı araştırmalar bugün ülkemizdeki çok sesli müzik alanına ışık tutmuştur. Modal müziği ve geleneksel Türk müziği makamlarını İran-Yunan müzikleriyle karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Besteci'nin bütün yapıtları modal ve yer yer pentatonik yapıdadır. Saygun'un eserlerinde halk ezgileri kadar halk masalları, destanlar ve mistik İşlam ilahileri de yer alır.

⁹SELANIK, a.g.e., s.303.

Ahmet Adnan Saygun, Atatürk'ün evrenselliğe ulaşabilecek nitelikte, ulusal bir Türk müziği yazılması arzusunu, kendine ilke edinmiş, sanatın her zaman kökünden ayrılmadan gelişeceğine inanarak, "Bütün çalışmalarımızda önce Anadolu insanının nefesini her an içimizde duymamız gerekir" diyerek bu görüşünü açıklamıştır.¹⁰

¹⁰Evin İLYASOĞLU. **Yirmibeş Türk Bestecisi**, Pan Yayıncılık, İstanbul. 1989.

Üçüncü Bölüm

ESERLER HAKKINDA

1. J.S.BACH "PARTITA NO: 1 Si Minör BWV 1002"

Sarabande

Double

Partita, Alman süitleridir. Çeşitli dans parçalarının sıralanışı ile oluşan müzik biçimidir.

Yaylı çalgılar özellikle keman Bach'ın uygulama ve yaratıcı müzisyenlik kariyerinde önemli bir yer tutar. Bach solo keman için 3 partita ve 3 sonat yazmıştır. Bu partitaları ve sonatları alışılmışın dışında, zengin anlatımı, ince süslemeleri ve varyasyonlarıyla (çeşitleme) bestelemiştir. Partita 1'de Bach Gigue ile Bourree'nin yerini değiştirerek süit formuna yeni bir anlayış getirmektedir. Bir süitte, bir parçanın ardından çiftinin (Double) süsleme niteliğinde bir çeşitlemesinin geldiği de olur. Double, çıktığı parçayı anımsatmakla birlikte, onun çizgilerini olduğu gibi tekrarlamayabilir, aynı tondadır. Fakat daha hızlı bir tempoda da çalınabilir.

Partita 1 si minör (BWV 1002) yalın ve sade bir karakter ile 4/4'lük ve orta tempoda olan Allemande ile başlar. Allemande bestelendiği dönemde sarayda düzenlenen özel davetlerde, giriş müziği olarak ve yürüyüş temposunda (müzisyenlerin saray mensuplarının önlerinden yürüyerek ve çalarak geçmeleri) çalınmıştır. Allemande'nin çifti (double) 2/4'lük bir ölçüde ve biraz daha hızlı bir tempodadır. Courante 3/4'lük ölçüde, daha hızlı bir danstır. Courante'nin çifti (double) ile ortak yönü armonilerinden başka birşey değildir.

Sarabande 3/4'lük ve andante tempodadır. Kuvvetli zaman ile başlar. Özelliklerinden biri motiflerinin ikinci vuruşta sona ermesidir. Bach bu bölümü genellikle üç bölümlü şarkı formunda yazmıştır. Çifti olan bölüm 9/8'lik ölçüdedir. Menuet temposundaki Bourree ve double'den sonra, partitanın son bölümü olan İngiliz dansı olarak da bilinen Gigue gelir. Hızlı tempodaki Gigue hemen hemen orkestral bir karaktere sahiptir.

2. F.M.VERACINI "AKADEMİK KONSER SONATLARI" No: 8 Mi Minör Op. 2

Veracini 12 Akademik Konser Sonatları Op.2 adını verdiği keman sonatlarını 1744 yılında besteledi. Başlık bu sonatların konser sonatları olduğunu ve bir tiyatro veya kilise yerine özel konserlerde çalınmasını önermektedir.

Bir balad melodisinin kullanıldığı Opus 2 sonatları Barok tarzın gecikmiş olgunlaşmasını temsil eder. Hünerli ve sanat dolu olan bu sonatlar genel pasaj çalışmasıyla füg tarzındadır, daha çok düşünülen ölçülerin düzeni ve dengesidir.

Sonatların uzunluğu dikkat çekicidir. 4 veya 5 bölümden oluşur.

3. W.A.MOZART “LA MAJÖR KEMAN KONÇERTOSU” K.219

Tüm müzik dünyasında Mozart’ın “Türk Konçertosu” diye anılan K.219 La Majör beşinci konçertosu 25 Aralık 1775 tarihinde tamamlanmıştır. Eser, bazı yönlerden diğer konçertolardan oldukça farklı bir yapıdadır. Ana fikirlerden ikisi başlangıçtaki orkestra girişinde canlı bir doku içinde işlenmektedir. Kısa bir duraklamadan sonra yepyeni, çok yumuşak ve zarif bir melodi ile katılan solo keman, yine çok kısa bir soluşun ardından bölümün ana temasını coşkulu bir yapıda ele alıyor. İkinci ve üçüncü temaların da doğal bir akıcılık içinde devreye girmesi ile daha da canlılık kazanan bu bölüm kısa bir gelişim kısmını izleyen Kadanz’dan sonra coşku ile sona eriyor. İkinci bölüm, başlangıcında orkestranın sunduğu iki ana tema etrafında, solist ile orkestranın bir şarkı gibi süsledikleri diyaloglar ile sürüp gidiyor. Esere “Türk Konçertosu” adı üçüncü bölümün ortasında özellikle ritm ve atmosfer yönünden Türk müziği karakterindeki bir episod nedeni ile verilmiştir. Mozart buradaki malzemeyi “Lucio Silla” operasının Milano prodüksiyonu için bestelediği “La Gelosie de Seraglio” isimli bale müziğinden alarak kullanmıştır. Üçüncü bölüm (Tempo di menuetto), minuet’i andıran zarif bir rondo ile başlıyor. “Türk Müziği” diye anılan pasajdan sonra tekrar eden bu minuet eserin sonuna kadar çeşitli nüanslarla işlenerek devam ediyor.

Geçen yüzyılın ünlü keman virtüözü Joseph Joachim (1831-1907) tarafından bestelenen kadanz'lar bugüne kadar kemancılar tarafından hemen hemen daima tercih edilmiş olduğu için eserle özdeşleşmiş durumdadır.

4. S.PROKOFİYEF “KEMAN-PİYANO SONATI” Re Majör-Opus

94 a

Prokofiyef'in keman müziği üzerindeki yaratıcılığı daha da geniş anlamda Prokofiyef'in çalgı olarak kemana bakışı önemli bir konudur.

Keman repertuarında yer alan iki konçerto, iki sonat, özel olarak eğitim amacıyla yazılmış ancak konserlerde kullanılan 115 no keman solo, bestecinin eserleridir.

Aynı zamanda 2. sonat olarak da bilinen op. 94 a Re Majör Sonatı, “Cindrella” balesinde (1940-44) olduğu gibi, diğer müzik izlerinin etkisini göstermektedir.

Orjinal Flüt Sonatı olarak 1943 yılında bestelenen 2 Nolu Re Majör sonat, sonraki yıl piyano partisinde değişiklikler yapılmadan, keman partisizenginleştirilerek keman-piyano sonatı olarak uyarlanmıştır.

“Flüt sonatını, besteleyişinden hemen sonra dinledim ve kemanda güzel olacağını düşündüm, düşüncelerimi Prokofiyef ile paylaştım, o da bunu ilgi ile

karşılıklı. Dedi ki; değiştireceğin ve yazacağın yerleri iki-üç varyasyonla yazarak getir. Dediğini yaptım ve numaralandırarak teslim ettim. O, bunların içerisinde uygun bulduklarını kısa zamanda işaretleyerek belirledi ve kısa bir sürede flüt sonatını keman sonatına dönüştürdü.”¹¹

David Oistrakh’ın anılarından alınan bu cümlelerden anlaşılacağı gibi Re Majör Sonatı ilk kez Oistrakh yorumlamıştır.

Eser sağlam ve geleneksel bir forma sahiptir. Birinci bölüm 2 ana temadan, 2 bölüm *sherzando* ve hızlı tempodadır, bölümün ortasında gelen gamlar, rüzgarın hızını ve şiddetini anımsatır. 3. bölüm *Andante* tempodadır. Kemandaki teknik pasajlar, daha çok piyanoya eşlik niteliğindedir. Son bölüm tam anlamıyla geleneksel yapıyı hissettirir. *Allegro Con Brio* olan 4. bölüm tempo değişikliklerine sahip dinamik ve enerjik bir yapıdadır. Tempo değişikliklerine rağmen bölümündeki bütünlük hissini kaybettirmez.

5. A.SAYGUN “AĞIR ZEYBEK”

Ahmet Adnan Saygun’un 1956 yılında bestelediği Op. 33 “DEMET” keman-piyano için yazmış olduğu eserlerinden biridir. Türk halk müziğinden yararlanılarak yazılmış bu yapıt 4 parçadan oluşur. Ağır Zeybek bu parçalardan biridir.

¹¹David OISTRAKH ve Diğerleri. S.S.Prokofiyef; *Materyaller, Dökümanlar, Hatıralar*, Müzika Yayınları, Moskova, 1961. s.447-453

Saygun bu parçasında, Ege'deki Ağır Zeybek havalarından belirli bir ezgiyi alıp kullanmış değildir; müziğin tümü kendisindedir. Şu var ki yapıtta Ağır Zeybek oyunun karakteri bütün yönleriyle yansıtılmaktadır. Sözgelimi, Aydın yöresindeki örneklerde, 9/4'lük ölçünün ayrıldığı kümeler arasında (3+2+2+2) kısa duraklamalar yapılır. Parçada böyle bir ayrıntıya bile rastlayabiliyoruz.

Zeybeğin birinci bölümü sade bir niteliktedir. Kemanın çaldığı uzun soluklu ezgiye piyano, davul vurumlarını anımsatan kısa değerli uygulamalarla eşlik eder.

İkinci bölümde her iki çalgıda kullanılan ince sesler, parçaya daha aydınlık bir tını getirmektedir. Bölmenin sonunda ve üçüncü bölümde müzik belirli ölçüde soyutlaşır; ama cümle bitimlerinde zeybek biçimine bağlı kalınır.

Kısa bitiriş cümlesinde kemanın yalnız olarak çaldığı lirik ezgide, yapıtın başındaki sadeliğe geri dönülür ve piyano, yumuşak bir uyguyla kemanın cümlesine son noktayı koyar.

KAYNAKÇA

Grove's Dictionary of Music, Vol. 15.

İLYASOĞLU, Evin. **Zaman İçinde Müzik**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.

İLYASOĞLU, Evin. **Yirmibeş Türk Bestecisi**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1989.

JANSEN, Johannes. **Wolfgang Amadeus Mozart**, Köln, 1999.

MİMAROĞLU, İlhan. **Müzik Tarihi**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1990.

OISTRAKH, David ve Diğerleri. **S.S.Prokofiyef; Materyaller, Dökümanlar, Hatıralar**, Müzika Yayınları, Moskova, 1961

SAY, Ahmet. **Müzik Tarihi**, Müzik Ansiklopedi Yayınları, Ankara, 2000.

SAY, Ahmet. **Türkiye'nin Müzik Atlası**, Borusan Yayınları, İstanbul, 1998.

SCHWARZ, Boris. **Great Masters of The Violin**, Great Britain, 1984.

TARCAN, Hülya. **Johann Sebastian Bach**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2000.